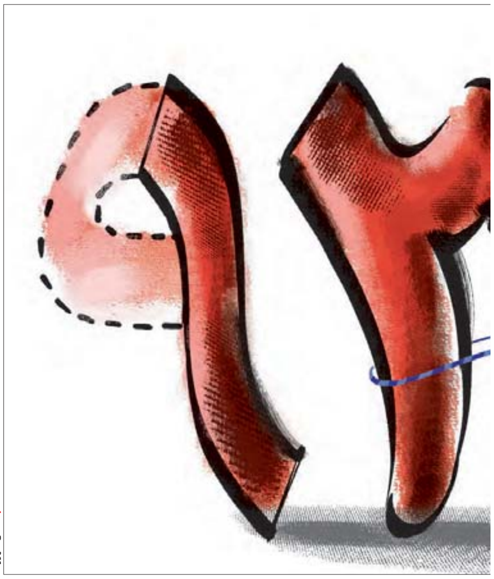

عکس: شهروند

محصول داشـــته و به نوعی نیز موجب شده است تا ایران نیز در راســـتای تدوین لایحه بودجه ســـهم و قیمت این محصول سودده را نیز کمرنگ‌تر در نظر گیرد. بر این اساس درآمدهای مالیاتی و دیگر منابع به‌عنوان جایگزین‌های درآمدی برای دولت در نظر گرفته شده است. پیش‌بینی‌ها نیز از بازار نفت بیانگر تحلیل‌های متنوعی اســـت که مشخص نمی کند آینده قیمتی در این بازار به کدام سمت خواهد رفت.

۷ ماجرای عدم تمکین بانک‌ها به نرخ قانونی سود بانکی

یکی دیگر از مســـائلی که در سال ۹۳ در فضای اقتصادی کشـــور حاشیه‌های فراوانـــی را به همراه داشـــت موضوع تعیین نرخ ســـود سپرده‌های بانکی بود. البته در جلسات متعدد ولی‌الله ســـیف، رئیس کل بانک مرکزی و مدیران ارشد بانکی توافقاتی مبنی‌بر کاهش نرخ ســـود ســـپرده بانک‌های دولتی و خصوصی انجام گرفت اما بانکداران درحالی بر سر کاهش نرخ سود سپرده‌های روز شمار به ۱۰درصد به توافق رســـیده بودند که اکنـــون در برخی بانک‌ها و موسسات مجاز به سپرده‌های روزشمار سود ۲۴درصد پرداخت می‌شود. باتوجه‌به افزایش نرخ ارز و اجرای گام دوم قانون هدفمندســـازی یارانه‌هـــا و انتظارات تورمی ایجاد شـــده در جامعه، باید دید که آیـــا با تصویب این نرخ ســـپرده‌های مردم از بانک‌ها خارج می‌شود؟ علی طیب‌نیا، وزیر امور اقتصادی و دارایی در این رابطه گفته بود که با توجه به روند کاهشی نرخ تورم که طی ماه‌های اخیر آغاز شده است، قطعا نرخ رشد ســـودها در آینده ادامه پیدانخواهد کردوبراساس برنامه‌ریزی‌های شورای پول واعتبار، نرخ سوددر شبکه‌بانکی در بخش سپرده‌ها و تسهیلات کاهش خواهد یافت. این در شرایطی است که طی ماه‌های اخیر بســـیاری از کارشناسان معتقدند افرادی که سرمایه‌هایی کمتر از ۱۰ یا ۲۰میلیون تومان دارند برای ســـرمایه‌گذاری باید به ســـرمایه‌گذاری در بانک‌ها که درنهایت به ســـرمایه‌گذاری در تولید منجر می‌شود هدایت شـــوند. اما هم‌اکنون این سوال مطرح است که آیا با کاهش نرخ سود سپرده‌های بانکی باز هم مردم به سرمایه‌گذاری در بانک‌ها تمایل دارند یا باز هم شاهد حضور مردم در بازارهای دیگر همچون بازار ارز و سکه‌خواهیم‌بود.

۸ لایحه بودجه سال ۹۴ و دردسر تصویب

شـــانزدهم آذرماه ســـال‌جاری روزی بود که حسن روحانی رئیس‌جمهوری، لایحه بودجه ۸میلیون و ۳۷۹هزار و ۸۰۱میلیارد ریالی سال ۱۳۹۴ کل کشور را که دومین لایحه بودجه دولت تدبیر و امید بود تقدیم نمایندگان مجلس نهم کرد. از مهم‌ترین رویکردهای دومیـــن بودجه تنظیمی دولت یازدهم، اجرایی کردن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، تنش‌زدایی در سیاســـت خارجی، مدیریت بدهی‌های بخش دولتی، تداوم اجرای هدفمندی یارانه‌ها و کاهش نرخ تـــورم به همراه ارتقای قدرت خریـــد مردم و بهبود رفاه اجتماعی است. براساس اظهارات رئیس‌جمهوری بودجه سال ۹۴ در مســـیر تحقق انضباط مالی تنظیم شده که در بردارنده ۳ویژگی شـــفافیت، قانونمندی و پاسخگویی اســـت. پس از این اما در ۲۶ بهمن‌ماه سال ۹۳، کلیات لایحه‌بودجه ۱۳۹۴ پس از بحث و تبادل نظر نمایندگان مجلس شورای اسلامی به تصویب وکلای ملت رســـید. نمایندگان با ۱۵۲ رأی موافـــق، ۴۳ رأی مخالف و ۱۳ رأی ممتنع از مجموع ۲۱۸ نماینده حاضر در صحن علنی مجلس به کلیات این طرح رأی مثبت دادند.

۹ حاشیه‌های یک توافقنامه تجاری با ترکیه

گرمـــی روابط با کشـــور دوســـت و همسایه ترکیه موجب شد تا مسئولان دو کشـــور به فکر بیفتند تا توافقنامه‌ای را که نزدیک به یک دهه قبل در روال تجاری دو کشـــور مسکوت مانده بود دوباره بـــه جریان بیندازند. در همین حـــال ایران و ترکیه پای توافقنامه تجـــاری را امضا کردند که طی آن تعرفه‌هـــای واردات برخی محصولات برای دو کشـــور تعدیل شـــود. پس از این اما بسیاری از صنوف مختلف ازجمله تولیدکنندگان پوشاک و کشاورزان به توافقنامه مذکور واکنش نشان دادند و کار تا جایی پیش رفت که بســـیاری از تولیدکنندگان پوشاک به تجمع در مقابل اتحادیه خودنیز پرداختند. بعدازاین اما مسئولان وزارت صنعت نیز که متولیان اصلی این قرارداد تجاری بودند درخصوص نگرانی‌های تولیدکنندگان صحبت‌هایی را ارایه کردند. نعمـــت‌زاده وزیر صنعت، معدن و تجارت با بیان این‌که در مجموع تجـــارت ترجیحی به نفع هر دو کشور اســـت، گفت: بالا بودن برخی تعرفه‌ها هم‌اکنون یک واقعیت اســـت و به همین دلیل شـــاهد قاچاق در کشور هســـتیم، هرچند درحال حاضر دو سوم پارچه و ۱۰۰درصد پوشاک به کشور قاچاق می‌شود. او ادامه داد: در مذاکرات مختلف نظرات خود درخصوص تجدیدنظر لیســـت کالاهای صادراتی ترکیه به ایران را اعلام کردم حتی در دیدار با اردوغان رئیس‌جمهوری ترکیه از وی درخواست کردم تا بازنگری‌های لازم را در لیست کالاها اعمال کند که درنهایت بعضی از کالاها مورد تجدیدنظر قرار گرفـــت. در همین حال اما غضنفری، وزیر ســـابق صنعت درخصوص این توافقنامه ابراز نگرانی کرد و گفت که برای عدم امضای این توافقنامه ۱۰ ســـال پافشاری کردم و حتی تا مرز استعفا نیز پیش رفتم. با وجود این اما مسئولان وزارت صنعت همچنان بر این باورند که شرایط تولیدکننـــدگان را به صورت کامـــل در نظر گرفته‌اند و نگرانی از بابت امضای این توافقنامه برای این افراد وجود نخواهد داشت. در آخرین تصمیم هم قرار بر این شد تا لیســـت کالاهای این توافقنامه هر ۳ ماه یک‌بار از سوی یک کار گروه مورد ارزیابی و تجدیدنظر قرار گیرد.

۱۰ یارانه‌ای که میان دولتی‌ها دست‌به‌دست می‌شود

ماجرا از آن‌جـــا آغاز شـــد که تبصره ۲۱ قانـــون بودجه امســـال، پیش‌بینی درآمد ۴۸هـــزار میلیارد تومانی از محـــل اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها برای دولت را تعیین کرده است، اما با توجه به شیب ملایم افزایش قیمت حامل‌های انرژی به‌ویژه بنزین و گازوییل در ســـال‌جاری کارشناســـان در تحقـــق این درآمد تردید دارند. اما پـــس از آن در ۱۵ دی‌ماه امســـال نوبخت درباره آخریـــن پرداخت‌ها در یارانه تولید اعلام کرد که تاکنون از رقم ۵۷۲۷میلیارد تومان مصوب برای تولید که ۱۲۰۰میلیارد به صنعت، ۱۲۰۰میلیارد به حمل‌ونقل و هزار میلیارد تومان برای کشـــاورزی اختصاص دارد، حدود ۵۰۰میلیارد تومان به بخش تولید پرداخت شده که بخش عمده آن یعنی ۳۲۵میلیارد تومان به بخش کشاورزی داده شده است. اما جرقه ماجرا زمانی زده شد که نعمت‌زاده در هفتمین کنفرانس نظام توسعه تأمین مالی از عدم پرداخت یارانه بخش صنعت انتقاد کرد و گفت: در سال‌جاری قرار بود از محل اجرای فاز دوم هدفمندی یارانه‌ها ۱۲۰۰میلیارد تومان به‌عنوان یارانه تسهیلات بانکی در اختیار بخش صنعت و معدن قرار گیرد که متاسفانه به‌رغم پیگیری‌ها نتوانستیم تخصیص آن را از دولت بگیریم. وی با کنایه به رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی این را هم گفته بود که هر کسی که یارانه را دریافت کرده سلام ما را به او برسانید. ما هرچه تلاش کردیم نتوانستیم از آقای نوبخت این منابـــع را دریافت کنیم و ایشـــان هم که به ما لطف دارند و ما را با لبخند شرمنده کردند. کنایه وزیر صنعت کشور سبب شد تا رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نیز پاســـخ این صحبت‌ها را بدهد. نوبخت در حاشـــیه همایش جایزه بهره‌وری معـــادن و صنایع معدنی ایران به دنبال این اظهارات و انتقادات، بر این که قرار نیســـت یارانه‌ای به شخص وزیر پرداخت شود، تأکید کرد و گفت: نعمت‌زاده مصاحبه‌های شائبه‌دار نکند. با این وجود هنوز هم مشخص نشده است که این یارانه به تولید تخصیص یافته است یا خیر؟

۱۱ پیمان‌های پولی و ادامه امپراتوری دلار

با وجود تمامی مباحث مطرح شده نســـبت به اهمیت ورود بانک مرکزی به پیمان‌هـــای پولی، امســـال هم که تأکید بر این موضوع از شدت بیشـــتری برخوردار بود و در روزهای پایانی زمزمه توافقات برای انعقاد پیمان پولی با روسیه به گوش می‌رســـد، اما حداقل در سال ۹۳ ایران پای هیچ پیمان پولی را امضا نکرد تا ســـایه اثرگذار دلار همچنـــان بر تجارت کشـــور باقی بماند. اگرچه کارشناسان و مسئولان معتقد به ورود ایران به پیمان‌های پولی بر ضرورت فراهم بودن شـــرایط لازم و کافی برای جایگزینی پول محلی بـــه جای دلار هم تأکید دارند اما این انتقاد را نیز مطرح می کنند که بانک مرکزی هم هیچ گاه به‌طور جدی این مســـأله را مورد توجه قرار نداده و ترجیح را به عدم ورود به پیمان‌های پولی و عدم پذیرش ریسک آن دانسته است به‌طوری که فرصت‌های زیادی در این حوزه به‌دست می آید که به راحتی از دست می‌رود و منجر به فرصت سوزی‌های بزرگ اقتصادی می‌شود. اما بانک مرکزی نه‌تنها تاکنون چنین انتقاداتی را نپذیرفته بلکه تأکید دارد که موضوع بکارگیری ارزهای ملی (محلی) در تجارت با کشورهای طرف عمـــده تجاری ایران از ســـال ۱۳۹۰ به کرات در بخش ارزی بانک مرکزی مورد بررســـی کارشناســـی قرار گرفته و مکاتبات متعددی با ســـازمان‌هایی چون وزارت اقتصاد، وزارت امور خارجه و شورایعالی امنیت ملی انجام شده است. در این رابطه کارگروهی در بانک مرکزی تشکیل و طرح اولیه‌ای در این خصوص تنظیم شـــد. همچنین مقررات ارزی مورد نیاز نیز تدوین و به سیستم بانکی کشور ابلاغ شده اســـت. با این حال در سال‌جاری به اصرار و درخواست بازرگانان کشورمان، بحث حـــذف دلار از مبادلات ایران و روســـیه مطرح و بررسی کارهای کارشناسی آن به بانک مرکزی واگذار شد و هر چند که روند به کندی پیش رفت، اما برخی اظهارات و رایزنی‌های انجام شده تا حدودی این امید را برجای گذاشـــت که اگر امسال هم پای پیمان پولی به تجارت ایران باز نشده شاید سال آینده فرصتی برای ورود جدی‌تر به این مسأله باشد.

۱۲ هجوم ریزگردها، باروری ابرها و تنگی نفس در اهواز

شـــرایط اقلیمـــی و آب و هوایی ایران نیز در ســـال ۹۳ دستخوش تغییرات فراوانی بود. کم‌آبی شـــدید در سال آبی ۹۳ ازجمله این وقایع بود. بحران آبی که با نبود فرهنگ مصرفی و به‌نوعی رعایت الگوهای مصرفی به روزهای بدتری نزدیک می‌شـــد. در همین حال اما مسئولان وزارت نیرو از باروری ابرها به‌دلیل کمبود بارش‌ها خبر دادند. اولین رونمایی از بارش باران حاصل از باروری ابرها نیز در ماه‌های پایانی سال رخ داد. خسرو ارتقایی، مدیرعامل شـــرکت آب منطقه‌ای تهران دراین‌باره گفت: باروری ابرها در تهران جواب داد و ریزش باران در تهران در تاریخ یازدهم بهمن‌ماه بعد از باروری ابرها بود. او با اشاره به این که گزارش کامل باروری ابرها در تهران از ســـوی مرکز تحقیقات آب در اختیار ما قرار گرفته و درحال حاضر نیز این گزارش روی میز بنده اســـت، گفت: نتیجه کمی و کیفی این باروری ابرها به‌زودی منتشر می‌شود. به گفته وی، ضخامت ابرها برای باروری ابرها باید ۵ کیلومتر باشـــد اما ضخامت این ابرهـــا چندان زیاد نبود اما خوشـــبختانه نتیجه داد و دیدیم کـــه ریزش خوبی صورت گرفت. چندی پیش معاون وزیر نیرو در امور آب و آبفا با بیان این که ۱۲ استان در کشور در برنامه باروری ابرها قرار دارند و تاکنون برای ۶ اســـتان این اقدام انجام شده است، گفته بود: برای امسال ۱۰میلیارد تومان اعتبار برای باروری ابرها درخواســـت کردیـــم و تاکنون نیز برای ۶ اســـتان آذربایجان شـــرقی، کرمان، یزد، اصفهان، فارس، چهارمحال‌وبختیاری ۹ پرواز عملیات باروری ابرها انجام شده است. فارغ از موضوع کم‌آبی و باروری ابرها اما آسمان استان‌های جنوبی میزبان پدیده‌ای نه چندان خوشایند بودند. آسمان اهواز به دلیل وجود غلظت گردوغبار و کاهش دیدافقی تا کمتر از ۵۰متر به وضع بســـیار بدی در آمده بود و این رویداد باعث شد تا مسئولان مربوطه و عموم جامعه به همدردی با اهوازی‌ها بپردازند. پدیده گردوغبار در ۲ هفته پایانی بهمن‌ماه بیشتر مناطق خوزســـتان را در برگرفت و ســـبب تعطیلی نیمی از ادارات و مدارس خوزستان شده و بسیاری از برنامه‌ها، همایش‌ها و نشست‌های اداری را نیـــز لغو کـــرد. ناگفته نماند پـــس از بحث و تبادل نظر کارشناسان و مسئولان دراین‌باره مشخص شد منشأ ریزگردها از کشورهای عراق و سوریه بوده و البته همچنان متولی مشخصی برای مقابله با این پدیده در کشور تعیین نشده است. ریزگردهای آمده از کشورهای همسایه ۲۲استان را تحت‌تأثیر قرار داد.

۱۳ انتخاب نمایندگان بخش خصوصی در اتاق‌های بازرگانی

روزهـــای پایانی اســـفند زمان برگـــزاری هشـــتمین دوره از انتخابـــات اتاق‌هـــای بازرگانی، صنایع و معادن سراســـر کشور بود. شور اشتیاق این دوره اما با تمامی ادوار گذشته تفاوت داشت. نزدیک به ۲ مـــاه پیش از برگـــزاری انتخابـــات، رایزنی‌ها و تشکیل گروه از ســـوی کاندیداها آغاز شد و بیش از ۲۵۰ نفر برای حضـــور در انتخابات به میدان آمدند. در ایـــن دوره هیچ یک از کاندیداهای معرفی شـــده از ســـوی نهادهای نظارتی رد صلاحیت نشدند و در آخر ۴۰ نفر از شرکت‌کنندگان به‌عنوان نمایندگان بخش خصوصی در اتـــاق بازرگانی تهـــران معرفی شـــدند. از دیگر اتفاقات نادر در ایـــن دوره بازماندن چهره‌های سرشناسی نظیر علا میر محمد صادقی و علینقی خاموشـــی از اتاق بازرگانی بود، افرادی که با حکم امام‌خمینی(ره) مامور تشکیل اتاق بازرگانی شده بودند و بعد از ۷ دوره، دیگر نتوانستند رأی لازم برای حضور در اتـــاق را از آن خـــود کنند. انتخابات اتاق‌های بازرگانی در شهرستان‌ها نیز پی گرفته شد و مشارکت بالایی از سوی فعالان بخش خصوصی در این دوره به ثبت رسید.

اجتماعی دارای قدرت جامعه می‌توانند در مسیرهای اصلاحی، سنگ‌های ریزودرشـــت بریزند، دولت برای اجرای این برنامه اصلاحی چه برنامه ارتباطی دارد؟

چهـــارم؛ بدون هماهنگی یا هماهنگی با سیســـتم ارتباطی دولت، معـــاون وزیر اقتصـــاد می گوید: «نرخ سود بانکی کاهش می‌یابد» و رئیس کل بانک مرکزی از تک‌نرخی شـــدن ارز خبر می‌دهد. همـــه این موارد اطلاعات مهمی است که از هم‌اکنون می‌تواند مکانیزم قیمت‌ها و بازده انتظـــاری ســـرمایه‌گذاران از بازارها را دستکاری کند. اینها مصداق بازر نبود انسجام در نظام اطلاع‌رسانی دولت است.

حال این ســـوال وجود دارد که دولـــت در حوزه نظام ارتباطات برای اصلاح کژی‌های اقتصادی، خروج بازارها از رکود (همان چیزی که دولت می‌گوید ثبات اقتصادی) چه برنامه منسجمی دارد؟ سالی که به‌احتمال زیاد متاثر از انتخابات مجلس خواهد بود و اقتصاد از این ناحیه به منظور تأمین نقدینگی گروه‌های سیاسی، متأثر خواهد بود.

تجربه نشـــان داده نظام روابط‌عمومی دولت غالبا در برابر وقوع رویدادهای بزرگ اقتصادی، قدرت پیش‌بینی وابتکار عمل نداشته و معمولا منفعلانه عمل می‌کند. گاه یک گاف سخنگو یا گفته نامرتبط یک وزیر اقتصادی، تمام تـــوان ارتباطی و قدرت شـــبکه‌ای این سیســـتم را صرف رفع و رجوع کردن مســـأله «بســـیار ساده، اما بحران‌ســـاز برای دولت» می کند؛ به‌ویژه اگر «ســـامانه هوشـــمند تله‌گذاری رســـانه‌ای» خوب عمل کند! که به‌طور معمول، به دلیل قدرت رســـانه‌ای، امکان تغییر کانون توجه، جریان‌ســـازی، جریان اصلی‌سازی، قلب کردن رویدادها، انتشار مدیریت شده اطلاعات سربزنگاه وبکارگیری سایر تاکتیک‌ها خوب عمل می کند و دولت را به وادی واکنش می‌برد.

البته سیســـتم مزبور همیشـــه با توجه به امکانات و محدودیت‌ها از عملکردش دفاع می کند و منتقدان هم نقد؛ مسأله اینجاست که حال نظام ارتباطی دولت خوب نیست. این مســـأله هم به مدیریت فردها بازنمی گردد، یعنی وقتی به امتداد تاریخی حرفه‌ای افراد می‌نگرید، ضعف تجربی و کارنامه‌ای کمتر مشاهده می‌شود، بلکه بیشتر نبود انگیزه و باور، نبود برنامه خلاقانه و کنشگرانه و در نتیجه رویکردهای جزیره‌ای روابط‌عمومی اســـت. بخش قابل‌توجهی از علل آن هم به مســـئولان دولتی بازمی گردد که به کارکردها و اثربخشی روابط‌عمومی و مدیریت ارتباطات بیگانه‌اند.

این وضع برای دولـــت یازدهم بســـیار نگران کننده اســـت. به همان اندازه که دولت دهـــم از تکنیک‌های تبلیغات سیاسی (نه روابط‌عمومی) با الگوهای «نمایش و توجه» برای صید توجه مخاطبان استفاده می کرد و نتیجه آن، همراه‌ســـازی بخش قابل‌توجهی از جامعه مخاطبان‌اش بود، دولت یازدهم نتوانســـته از ابزارها و زمینه‌های روابط‌عمومـــی به‌ویژه در حـــوزه اقتصاد (و حوزه‌های فرعی آن) استفاده کند. این مسأله، واقعیت، نقد یا هر نام دیگری که روی آن بگذاریم، از سوی دولت باید جدی شمرده شود. دولت نتوانسته رابطه مناسبی با مردم داشته باشد، دولت قدرت انتقال دستاوردهای‌اش را به مردم ندارد. نظرسنجی‌های اخیر را هر گونه بخواهیم توجیه یا با دولت گذشته مقایسه کنیم، منظر و هیأت خوبی را در برابر ما قرار نمی‌دهد.

واقعیت این است که همسو با روند جهانی، «سیاست در ایران رســـانه‌ای شده» است و رسانه مولفه مهمی در کنترل و نظارت اجتماعی اســـت. از ایـــن‌رو، دولت باید به عاملیت روابط‌عمومی و شـــقوق متفاوت ارتباطات بیشتر اهمیت داده و در این حوزه سرمایه‌گذاری مادی ومعنوی کند.

ساده بنویســـم، دولت در شـــبکه‌های اجتماعی حضور رســـمی ندارد، دولـــت ســـهمی از تبلیغات محیطی شهری ندارد، دولت سهم آوای هدفمندی از برنامه‌هـــای تلویزیونـــی و رادیویـــی نـــدارد. توان خبرگزاری‌های متعلـــق به دولت یا همســـو کاملا محدود اســـت. در چنیـــن وضعیتـــی، حداقل باید نظام روابط‌عمومی هوشـــمند و هوشیاری و چابکی داشته باشـــد که به تحول و اصلاح امور در وهله اول باور و در مرحله دوم عمل کند. به نظر نگارنده، دولت آقای روحانی در ســـال آتی، بیشترین آســـیب را از فقدان برنامه منسجم ارتباطات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خواهد دید. دولت تدبیروامید، فقط برای «روحانی» نیست، برای همه مردم است.

نگاه

۹۳؛ سال افشای فسادها

مهران ابراهیمیان
دبیر اقتصادی روزنامه جوان

اقتصاد ایران مصائب ســـنگین و ســـختی در سال ۹۳ با خود همراه داشت و طرفداران دولتی معتقد بودند اقتصاد را از زیر مشـــت و لگد اغیار بیرون کشیده‌اند و حالا باید اقتصاد با مجروحیت سخت را درمان کرد. مجروحیت‌هایی که عفونی شده و فســـادها هر از چند گاهی رسانه‌ای شده اســـت. لذا بوی مفسده‌ها در این ســـال مردم را سخت آزرد آنچنان که سال ۹۳ را سال افشاگری درباره فسادها باید نامید و مردم در همین ایام به طنز در فضای مجازی نوشتند: «یک هفته‌ای که خبر از فســـاد و دزدی‌های هزار میلیاردی نبود، خیر و برکت بازگشت و باران و برف به این کشور رسید!»

فـــارغ از این طنز تلخ، لابد یکـــی از آرزوهای من خبرنگار برای ســـال ۹۴ برخـــورد قاطع و جدی با این نوع فســـادها و اصلاح ساختارهای فساد اســـت اما رکود تورمی، بیکاری و کمبود درآمدهای دولتـــی فربه که قادر نیســـت این اضافه وزن را به ایـــن راحتی کم کند؛ مصائبی اســـت که هنوز گریبانگیر اقتصاد ایران است. هرچنـــد هدف‌گـــذاری کاهش تـــورم دولت فراتر از انتظارش محقق شد و معترفم که فکر نمی کردم نرخ تورم تا این حد پایین بیاید. این کاهش تورم که حاصـــل کارهای ناکرده دولت اســـت چه بخواهیم و چه نخواهیم جزو نقاط مثبت کارنامـــه دولت منظور می‌شـــود. با این حال این اقدام در چنین شرایطی اگر چه لازم بود اما کافی نیست و در صورت تداوم سیاست ضد تورمی خود به عمق‌بخشی رکود تورمی از سه ماه دوم سال ۹۴ منجر خواهد شد.

از آفـــات تصمیم دولت در اولویـــت قرار دادن کنترل تورم نیز برداشت‌های ســـوال‌برانگیز از صندوق توسعه ملی و گسیل کردن سرمایه‌ها به سیســـتم بانکی بود، به‌طوری که ســـال ۹۳ سال سخت بورس شد. سرمایه‌های حقیقی را کوچک‌تر و بانک‌ها را به امپراتورهای خودسر در اقتصاد بدل کرد، هرچند که تلاش بانک مرکزی در ســـاماندهی سیســـتم بانکی قابل تأمل بود؛ تأکید بر خروج بانک‌ها از بنگاهداری، ساماندهی یک موسسه خاطی و...

امـــا از نیمه دوم ســـال کاهـــش قیمت نفت نیز مزید بر علت شد تا فشـــار درآمدی در کنار محدودسازی منابع ارزی در اثر تحریم‌ها دولت را به نوعی دچار ریاضت ناخواسته کند و نتیجه‌اش در بازار دلار با افزایش حدود ۲۰۰ تومانی نمود داشته‌باشد.

درواقع ثبات نســـبی در اقتصاد در ســـال ۹۳ حاصل نوعی قفل کردن و حفظ شرایط موجود بود که بخشی از آن با تلاش دولت و بخش دیگر نتیجه حالـــت انتظار فعالان اقتصـــادی و مردم درباره سرنوشت مذاکرات هسته‌ای است.

لذا همان‌طور که قبلا اشاره شد، بعد از اصلاح ســـاختارها و مقابله منطقی، جدی و ســـریع با مفاسد اقتصادی و به تعبیر مقام معظم رهبری مقابله با کوه‌خواری و... آرزویم اصلاح سیســـتم بانکی و رسیدن به توافق عزتمندانه‌ای است که در اقتصاد فرصت سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال و رونق تولید را محقق کند. در این مسیر بعد از جهاد در عرصه بین‌الملل در صورت موفقیت تیم مذاکره‌کننده یا کارشکنی غرب لابد دولتمردان باید هوشیارتر از ۲ سال قبل عمل کنند چرا که در هر صورت دولت بایـــد وارد فاز اجرایی جدی واخذ تصمیم بشود و برگزاری همایش‌هایی که صرفا به تشریح وضعیت موجود می‌پردازد، برای اقتصاد ۹۴ کارساز نیست. عدم توافق، وضعیت را سخت خواهد کرد و در صورت توافق نیز باید کنترل توقعـــات و انتظارات مردمـــی و اجرای طرح‌های کارگشا به ســـرعت در دستور کار قرار بگیرد. مردم و مســـولان باید بدانند که سال ۹۴ سال سخت‌تری از ۲ سال گذشـــته است و باید امیدوار باشیم که تصمیمات سیاسی بر منطق اقتصادی حاکم نشود.

دریچه

همیشه پای یک غیرمجاز در میان است

سیاهچاله‌های اقتصاد ایران

سیاوش رضایی
روزنامه‌نگار

همیشـــه پـــای یـــک نهـــاد غیرمجـــاز یا رفتار غیرمجاز درمیان اســـت. اقتصـــاد ایران برای توســـعه بیـــش از هر زمـــان دیگری به شـــفافیت و انضباط نیازمند است. انضباطی که درسال‌های گذشـــته به فراموشی سپرده شده بود و درنزدیک به دوسال اخیر در بخش سیاســـت‌های پولی و مالی توانســـت نتایج ملموســـی برای اقتصاد ایران به همراه داشته باشـــد. درواقع می‌توان کاهش بی‌سابقه نرخ رشد تورم در ماه‌های اخیر را نتیجه مستقیم اعمال نظارت دانست.

در این مدت انضباط نســـبی در بازار پول و بودجه نرخ تـــورم را از نزدیک به ۴۰درصد بـــه ۱۶درصد رســـاند و در بهبود نرخ رشـــد اقتصادی نیز اثرگذار بود. اما یک سیاهچاله بزرگ در اقتصاد ایران وجود دارد که بخشی از دســـتاوردها و نتایج سیاست‌های صحیح و منطقی اقتصادی دولـــت را در درون خود می‌بلعـــد و بی‌اثر می کند. وجود موسســـات مالـــی و اعتبـــاری غیرمجـــاز و همچنیـــن عملکرد فراقانونی برخی از مجازها، حکم این سیاهچاله را در سیاســـت‌های پولی دارد که برنامه‌های مقام ناظر براین بازار را به چالش می کشد و اثربخشی آن را در اقتصاد کمرنگ می کند. براساس اعتراف مسئولان هم‌اکنون حدود ۲۵درصد از نقدینگی کشور در اختیار موسســـات مالی و اعتباری غیرمجاز اســـت که بانک مرکزی بعضـــا از وجود و چگونگی فعالیـــت آنها خبر نـــدارد. این موسســـات با فعالیت‌های سودجویانه به‌طور مستقیم در بازار پول و ســـطح اقتصاد ملی ایران اختلال ایجاد و راه رســـیدن به تعـــادل اقتصادی را دشوار می کنند.

در واقع اگر بازار پول کشـــور را بدون حضور این دسته از موسسات درنظر بگیریم به‌طور قطع انضباط نسبی که در دســـتور کار بانک مرکزی قرار گرفته است، نتایجی به‌مراتب بهتر و مثبت‌تر از حال به دست می‌داد. بدین ترتیب یک چهارم از نقدینگـــی درجریان در اقتصاد ایران که تحت کنترل و نظارت بانک مرکزی قرار ندارد، آثاری به مراتب بیشـــتر از ســـهم نقدینگی در اختیار خـــود برجای می گذارند. نمونه بـــارز اخـــلال موسســـات غیرمجاز در ترتیب دادن یک مسابقه نفسگیر در نرخ‌های سود بانکی اســـت که حتی بانک‌های بزرگ دولتی و خصوصی را نیز به کام خود کشید و بواسطه بالا بودن نرخ سود تسهیلات هزینه تمام‌شده بخش تولید را بالا برده است.

این درحالی است که بانک مرکزی برای به نظم درآوردن نرخ‌های ســـود بانکی و کنترل تبعات منفی آن ناتوان از نظارت و عمل است و تاکنون برنامه‌های آن چنـــدان موثر نبوده است، چراکه همچنان این موسسات غیرمجاز با پرداخت ســـودهای بالاتر از عـــرف و قانون بخش قابـــل توجهی از نقدینگی را به ســـوی خود جذب می کنند و در این مسیر و در مقابل بانک‌های مجـــوزدار حریف می‌طلبند. براین اســـاس آینده‌ای مبهم و پرریسک در انتظار شبکه بانکی و تولیدکنندگانی که با نرخ سود بالا تسهیلات دریافت کرده‌اند، قراردارد. چه آن که اگر تولیدکنندگان به‌دلیل بالابودن نرخ سود وام دریافتی و بواسطه افزایش هزینه‌ها از بازپرداخت اقساط وام خود ناتوان شوند، علاوه بر بروز مشـــکل برای بخش تولید، بانک‌ها و موسسات تسهیلات دهنده نیز دچار مشکل خواهندشد.

در سیاســـت‌های مالی نیز این ســـیاهچاله درخصوص فرارهای مالیاتی تعریف می‌شود که یکی از رفتارهای غیرمجاز اســـت. درواقع با فرار مودیان از پرداخت مالیات اثربخشـــی سیاست‌های منضبطانه و منطقی دولت نیز زیرسوال می‌رود و بخشـــی از اثربخشی خود را از دســـت می‌دهد. به‌ویژه در شـــرایطی که بهای نفت در بازارهای جهانـــی با افت حدود ۶۰درصدی مواجه شده است و دولت بایستی سهم بیشـــتری به درآمدهای مالیاتی بدهد، خلأ شفافیت مالیاتی بیشتر نمایان می‌شود. برهمین اساس ســـیاهچاله فرار مالیاتی باعث می‌شـــود تا دولت برای تعادل بودجه سالیانه خود به سمت درآمدی برود که نتایج مثبتی به همراه نخواهد داشت. درآمدهایی که مانند نفت جز وابستگی و تنبلی برای اقتصاد ارمغان دیگری نداشـــته اســـت. بدین ترتیب مالیات ندادن حـــدود ۵۰درصـــد از تولیـــد ناخالص داخلی کشور نیز اثربخشی سیاست‌های مالی دولت را با یک علامت ســـوال بـــزرگ مواجه کرده است. گو این که اگر از تمام ظرفیت‌های مالیاتی کشور استفاده می‌شد، امروز برنامه‌های اقتصادی دولت برای توسعه ایران نتایج دیگری داشت، اما این بخش تاریک اقتصاد نیز بخشی دیگر از توسعه را با چالش مواجه کرده است.

بنابراین به نظر می‌رســـد درســـال پیش‌رو شـــفافیت و انضبـــاط و نظارت فراگیـــر باید در دســـتور کار دولت قرار گیرد تـــا با تاباندن نورافکن نظارت بر بخش‌های تاریک اقتصاد سیاســـت‌های اعمال شـــده توســـط دولت اثربخش‌تر و فراگیرتر جلوه کند. البته ضرورت نظارت و شفافیت تنها به دو بخش مورد اشاره خلاصه نمی‌شود و تمام فعالیت‌های اقتصادی باید زیر ذره‌بین قرار گیرد.